

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA MILLIY-MADANIY
MAQOLLAR VA ULARNING UMUMINSONIY XUSUSIYATLARI

Mavlanova Dildora Saidnazarovna

Jizzax Davlat Pedagogika universiteti stajyor o'qituvchisi

+998943401919

dildoramavlanova102@gmail.com

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillarida ikkita maqol mavjud tilning milliy-madaniy va umuminsoniy xususiyatlari ko'rib chiqilgan. Ushbu maqolada taniqli yozuvchi va olimlarning maqollar haqidagi ishlarida xulosalari, maqollarning inson hayotidagi o'rni va ahamiyati haqida so'z boradi. Turli tillarda maqollarni taqqoslab, ular orasidagi farq va o'xshashliklarni o'rganganimizda biz bilib oldik.*

***Kalit so'zlar:** maqol, Alisher Navoiy, Furqat, Zavqiy, Lutfiy, grammatika, qiyoslash.*

Kirish

Har bir xalqning og'zaki yoki shaxsiy xotirasi bordir. Keling uni ko'rib chiqaylik, insoniyat xotirasida yorqin saqlanib qolgan afsonalar, uzoq tarix tubidan qolgan ibtidoiy g'oyalar va tushunchalar, asrlar davomida kuzatuvlardan olingan hayotiy donolik insoniy bir fikr tajribasining aksini ko'ramiz. Shuningdek, ingliz va o'zbek xalq maqollari ham bor, bu ming yillar davomida to'plangan va sayqallangan ilmiy va badiiy tafakkur mahsulidir bu xalq orasida aytilgan, takomillashgan va avloddan-avlodga o'tib kelayotgan eng yaxshi narsa bu ma'naviy meroslardan biridir. O'tmishda yaratilgan va ishlatilgan eng yaxshi maqollari, xalq donoligi namunasi sifatida, hozir ham katta tarbiyaviy ahamiyatga ega. Bunday hikmatlar va hikmatli so'zlar bu har bir xalqning ma'naviy boyligining qimmatli xazinasidir.

Ilmiy bilimlarning ratsionalligi ushbu maqolani tahlil qilish jarayonida tarixiylik, izchillik va ob'ektivlik usullari keng qo'llanilgan. Ingliz va o'zbek

tillarida maqollarning milliy-madaniy va umumbashariy xususiyatlari haqida qisqacha tahlil o'tkazildi. Permyakov G. L. asosiy tarkibiy paremiologiya, Kuxareva E. V. tipologik-universal va milliy-o'ziga xos va Arabcha poslovitsax i povokarkax deb nomlangan o'quv qo'llanma uslubiy manba hisoblandi.

Alisher Navoiy, Bobur, Muqimiy, Furqat, Zavqiy, Lutfiy kabi shoir va Yozuvchilar xalq ijodiyotidan samarali foydalanib, xalqqa tushunarli bo'lishi mumkin. Yozuvchi M. Gorkiy maqqallarga yuqori baho berdi va shunday dedi: "Eng buyuk donolik so'zlarning soddaligidadir. Hikmatlar va qo'shiqlar har doim qisqa. Ularda u aytgan kitoblarning mazmuniga teng bo'lgan fikrlar va his-tuyg'ular mavjud. Maqollar va ularning milliy-madaniy ma'nolarini turli tillarda chuqurroq tahlil qilish va umuminsoniy qadriyatlarni aks ettirish orqali o'rganish hozirgi zamon tilshunoslikning dolzarb muammosidir. Nisbatan aytganda, dunyodagi barcha tillar o'ziga xos xususiyatlarga ega ekanligini va aynan shu hodisa turli tillarni bir-biridan ajratib turishini ko'rishimiz mumkin. Ammo bu chet tilini o'rganuvchilar sifatida tanilgan, ularning ona tili o'rtasidagi farqni bilishadi va bu til qaramlik asosida qabul qilinadi. Ushbu tillar ma'lum toifalar ostida birlashtirilgan.

Ushbu toifalarga grammatik kategoriyalar, leksik-semantik kategoriyalar kiradi, funktsional toifalarga o'xshash lingvistik belgilar kiradi. Shunday qilib, umumlashtiruvchi toifalarga funktsional toifalarga o'xshash lingvistik belgilar kiradi. Shunday qilib, umumlashtiruvchi toifalar tillarda universallikni ta'minlaydi. Ayni paytda, maqollar har bir tilda uchraydigan noyob lingvistik birlik bo'lib, ularning umumiyliigi ham bor. G. L. Permiakov bu haqda quyidagicha o'ylaydi: Holatlar umumlashtirish xususiyati, ya'ni bir xil yoki o'xshash vaziyatlarni xalq maqollarida uchraydigan turli xil holatlar bilan birlashtirish. Maqollardagi bu bir xillik universallikni ta'minlaydi va ko'p hollarda ular alohida mantiqiy ma'noga ega. Bundan kelib chiqadiki, maqol dunyosi faqat bitta millatga tegishli bo'lgan jahon tsivilizatsiyasi bilan bog'liq deyish mutlaqo noto'g'ri. Maqollardagi universallik paremiologiyaning asosiy qirrasini bo'lib, u maqollardagi o'xshash va bir xil vaziyatlarni umumlashtiradi va hatto tarixi va millatidan qat'iy nazar, bog'liq

bo'lmagan tillarda uchraydi.

Shuni ta'kidlash kerakki, turli xil til shakllarida ko'plab maqollar mavjud bir xilliklarni shakli va ma'nosi yoki umuman bajaradigan funktsiyalarida topish mumkin. Ba'zi o'zbek maqollari ingliz maqollariga funktsional jihatdan mos keladi. Masalan, "avval o'yla, keyin gapir" so'zi o'zbek uning muqobil versiyasi avval o'yla - keyinroq gapir maqoliga mos keladi, chunki bu maqol aynan bir xil ma'noga ega va ikkala tilda ham grammatik tizimi juda yaqin. Shu bilan birga, bir tildan ikkinchisiga o'tishda aynan shunga o'xshash maqollarni topish qiyin bo'ladi. Keyin sharhlarga yoki ikkinchisiga adekvat variant ko'rsatiladi. Ingliz tilidagi o'zbek maqollari yoki o'zbek tilidagi ingliz maqollarining muqobil versiyasini topish qiyin, shu munosabat bilan maqollarga sharh berish tarjima uchun zararli bo'lsa, uni etkazib bermaydi, balki to'ldiradi va boyitadi. Ular ma'no va stilistik funktsiya jihatidan bir-biriga mos keladi va so'z tartibida kamdan-kam mos keladi, kamdan-kam hollarda son jihatidan farq qiladi, leksik tarkib jihatidan farq qiladigan alternativalar. Ularning aksariyati shakli milliy va mazmuni xalqaro. Ular o'zlarining mazmuni bilan jahon madaniyati va tsivilizatsiyasi mahsuli ekanligini tasdiqlasalar, o'zlarining shakllari bilan ma'lum bir milliy tilga mansubligini ko'rsatadilar.

K. Y. Alibekovning ta'kidlashicha, hozirgi kunda maqollar faqat xalq og'zaki ijodi namunasi sifatida emas, balki til madaniyatining birligi sifatida o'rganilmoqda. "Salomatlik" va "gigiena" tushunchalari rus, o'zbek va qozoq tillarida taqqoslash va o'rganishdan so'ng u rus madaniyatida "salomatlik" degan xulosaga keladi va agar "gigiena" tushunchasi kerakli zarurat bo'lsa, u o'zbek va qozoq tillarida tushunchalar teng ko'riladi.

K. Tumanishvilining maqollari bu xalqning tarixiy fikrlari natijasidir. U ularni ma'lum bir guruhning "avtobiografik" xotiralari deb ataydi. Hikmatlar milliylik shakl namunalari, millat ongida uyg'unlikda va milliy fikrlash tizimi asosida joylashgan deb fikr beradi. Shunday qilib, maqollarning umumbashariy va milliy xususiyatlariga ega bo'lish haqida ko'p narsa bor. Maqollarning tuzilishidagi universal xususiyatlar, agar uning ma'naviyati va ko'p ma'naviyati va mavzularida

namoyon bo'lsa, bu tarixiy rivojlanish, xalqaro munosabatlarni oshirish va qadriyatlarning universalligidir. Yashash joyi, tarixi va millati kabi zarur jihatlarni bilmasdan ma'lum bir etnik kelib chiqishi haqida maqollarning mohiyati va ma'nosini tushunish mutlaqo mumkin emas. Hikmatlar hushyor bo'lish, do'stni dushmandan ajratish, insonparvar bo'lish, mehribon bo'lish, shirin so'zlar, sodiq, ota-ona, qarindosh va do'stlarni qadrlash, oqsoqollarni hurmat qilish, kichkintoylarga mehribon bo'lish o'rgatadi.

Xulosa

Odamlarni poklik va salomatlikka chaqiradigan maqollar qisqa va sodda so'zlar, ammo chuqur mazmunli va bir maqsadga qaratilgan: agar ko'zingiz og'risa, qo'lingiz to'xtaydi, oshqozoningiz og'risa, shahvatingizni to'xtating!", "Inson po'latdan qattiqroq, guldan nozikroq", "sog'lik agar xohlasangiz, ko'p gapirmang, agar sharaf tilasangiz, ko'p gapirmang!", "Sizning pokligingiz sizning sog'lig'ingizdir". Bu bizning xalqimizda keng tarqalgan va bizning eng yaxshi ma'naviy meroslarimizdan biridir. Shu bilan birga, milliy istiqlol g'oyasini yoshlar ongiga singdirish, ularni barkamol avlodga aylantirish bilan birga, o'quvchilar suhbatlarimizni maqollar bilan bezash va ulardan samarali foydalanish maqsadga muvofiqligini tushunishlari uchun dono fikrlarni ham o'z ichiga olgan.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Permyakov G.L. Basic structural paremiology. - Moscow, 1988
2. Kukhareva E. V. Tipologicheskii-universalnoe i natsionalno spetsificheskoe v arabskikh proslovitsakh i povokarkax. Ch. 2.- M.: RUDN, 2003.
3. Alibekova K. E. Obuchenie tryukoyazychnyx studentov meditsinskoy lexikei proslovitsam russkogo zyyka s bazovymi konseptami "zdorove","hygeana". - Tashkent, 2006.
4. Tumanishvili. The specific and the Universal in the Proverb Genre / RustaveliInstitute of Georgian Literature. Volume 1, 2007.
5. Mirzaev T. Uzbek folk proverbs. - Tashkent: Sharq, 2012.
6. Yuldashevna, M. M. (2019). THE INTERPRETATION OF THE CONCEPT"KNOWLEDGE" IN ENGLISH LITERATURE. European Journal of

Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(10).

7. Makhliyo, M. (2019). REVIEW OF THE SCIENTIFIC Translation PROBLEM. International Journal of Speech Arts, 1(5).

8. Surmanov, S., Tuyevna Akobirova, S., & Alisherovna Rasulmukhamedova, U. (2020). PECULIARITIES OF IMPLICITNESS IN ARTISTIC Text. Theoretical & Applied Science, 2, 158–161.

9. Dilsuz, Z. (2019). EFFECTIVE TEACHING OF THE ENGLISH LANGUAGE BASED ON THE COMMUNICATIVE-CUMULATIVE METHOD IN THE PROCESS OF EDUCATION USING MODERN TECHNOLOGIES. Word International Journal of Art, 1(5).

10. Bazarova N. et al. The basis of the word "heart" to become a poetic image //Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems. – 2019. – . 11. – no. 7. – S. 982-991

11. Mavlanova, D. (2023). THE SPEAKING ACTIVITY SAMPLES IN EFL TEXTBOOKS. Журнал иностранных языков и лингвистики, 5(5). извлечено от <https://fll.jdpu.uz/index.php/fll/article/view/7776>